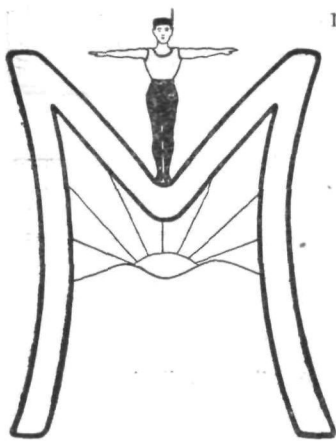

BORISOV:

Moji učitelji.

nogo sem jih imel, a dva sta mi ostala najbolj v spominu. S hvaležnostjo in ponosom se sicer spominjam vseh, dva sta se pa še posebno globoko zapisala v moje srce. Ali sem bil v teh dveh dobah jaz tako dovteten za vtiske, ali sta bili to tako izraziti osebnosti, tega danes ne morem presoditi.

*

Prve žarke modrosti mi je delila gospa učiteljica H. Dobro se še spominjam, s kakim strahom sem stal pred njo, ko me je prvič nagovorila.

»No, čigav si pa ti, dečko?« me je vprašala. Če bi se bilo vršilo to zunaj, pod milim nebom kje, bi me ne bila več videla, tako bi jo bil popihal izpred nje. A v šoli sem čutil, da sem prikovan.

Toliko, da sem se v tistem hipu spomnil, kako pravijo po domače pri naši hiši.

Bal sem se pa zaradi tega, ker so starejši šolarji pravili, kako je gospa huda. A v par tednih sem spoznal, da ni tako. Bili so namreč le oni moji sošolci hudi — lenuhi. Res je bila gospa stroga, a le z lenuhi, ki se niso hoteli učiti. Ti so se večkrat šele na večer vračali iz šole, ko sem jaz že trikrat jedel in bil že v četrto hudo lačen.

V šoli sem dobro izhajal, ker sem se moral tudi doma učiti, kar pri nas na kmetih v tistih časih ni bila navada. Moj oče pa je skrbno pazil, da sem vsaj zvečer vzel v roke kako knjigo, če sem čez dan imel kako drugo opravilo. Poleg tega mi je pa tudi zabičal, da se bom tri dni postil in da jih dobim prav pošteno z leskovko, če bom kdaj po šoli zaprt. Nobene stvari se pa nisem tako bal kot leskovke, ki je v očetovi roki dobila čudovito moč do mojih tankih hlačic... To sem že izkušal in zato sem se izogibal vsake priložnosti, da bi ne prišla s palico zopet v neprijetno dotiko.

Prvo šolsko leto je minilo srečno. Zaradi šole nisem imel pri očetu nikdar sitnosti, o drugih zadevah naj pa molčim...

V drugem šolskem letu pa bi me bila kmalu zadela neljuba nezgoda. Nekega dne mi ni dala žilica miru, da bi ne ponagajal sosedovi Francki, ki je sedela vštric moje klopi. Imel sem pri sebi kratek žrebliček. Iztegnil

sem se skrivaj do njene klopi in pritrdil njen predpasnik h klopi. V tem hipu vstopi gospa učiteljica. Vstali smo in pozdravili. Med pozdravom sem slišal razločno nesrečni »resk«. To me je tako prestrašilo, da se nisem upal ozreti. V tem pa je že nekaj zajokalo poleg mene. Spoznal sem Franckin glas.

»Kaj pa je, Francka?« vpraša učiteljica.

»Nekdo mi je pribil predpasnik h klopi, da se je raztrgal,« odgovori jokaje Francka.

»Kdo je naredil to?« Strog je bil gospejin glas, in videl sem, da je zrla naravnost vame.

»Ti boš vedel!« Pokazala je s prstom name. Jaz pa sem molčal in gledal v tla... Zdelo se mi je, da mi čita na obrazu mojo krivdo.

»Govori! Si videl ali ne?«

»On je! Sam je pribil,« blekne v tem nekdo za menoj. Skoro hvaležen sem mu bil, da je odgovoril namesto mene.

»Tako? Tudi ti si tak? Boš po šoli malo posedel.«

Nato smo molili, in pričel se je pouk.

A ta dan nisem bil prav nič zbranega duha. Nikdar nisem bil še zaprt, zato me je skrbelo, kaj bo to in kako se bova doma pogledala s strogim očetom. Čim bolj se je bližal konec pouka, tem bolj tesno mi je postajalo pri srcu.

Ko je odbila dvanajsta ura, smo odmolili, in drugi so odšli iz šole. Jaz sem bil pa kar hipoma sam v sobi. Tako tesno in dolgočasno se mi je zdelo samemu, kot bi bil sredi velike puščave.

»Zakaj si storil to?« reče učiteljica, ko se vrne v sobo.

»Prosim, pustite me domov, saj ne bom več!« Šlo mi je skoro na jok.

»O, saj pojdeš, kadar prebiješ kazen!«

»Prosim, pustite me! Drugače jutri ne bom mogel priti v šolo!« sem zaprosil še mileje.

»Zakaj ne boš mogel priti? Saj ne boš do jutri zaprt,« pravi učiteljica, smehlja se moji zgovornosti.

»Pa me bo oče tako hudo s palico, da bom bolan...«

»Ali se bojiš očeta?«

»Pa jako...« in zajokal sem še bolj.

»No, pa pojdi! Toda drugič bo hujša kazen, če boš tako poreden.«

Ubral sem jo domov, kolikor so me nesle noge. Na vsak način sem hotel dohiteti sosedovo Francko in jo prositi, da bi ne povedala doma, kaj sem ji storil v šoli. To je bil tudi vzrok, da sem učiteljico prosil, naj me pusti domov.

Francko sem dohitel že blizu doma. O moji prošnji ni hotela sprva nič slišati. »Pa mi kupi nov predpasnik,« je rekla. Jaz siromak sem ji ponujal dva krajcarja, ki sem ju imel prihranjena, ona pa se mi je še smejala po vrhu. Obljubljal sem ji vse mogoče stvari.

»Branil te bom pred dečki, če te bodo hoteli kdaj tepsti.«

»Kako me boš branil, saj še sebe ne moreš! Vsak te vrže po tleh . . .«

Zdaj sem bil pa zares jezen na Francko, ker me je tako podcenjevala. V tem hipu pa sem se spomnil, da ima Francka neizrečeno rada med. Kolikokrat me je prosila, naj ji prihranim košček, kadar je videla, da ga je ded jemal čebelam in navadno tudi meni odločil droben sat.

»Le počakaj,« sem ji rekel, »jutri me boš spet prosila medu, pa ti ga ne bom dal, če me le zatožiš doma.«

Zadel sem pravo struno. Francka se je začela pogajati z menoj, in res sva po kratkem besedičenju naredila sklep, da bo Francka molčala, jaz ji bom pa od svojega sladkega deleža dal polovico.

V tem pa sva prišla že tudi do doma. Prav s hvaležnostjo sem se spomnil gospe učiteljice, ki me je izpustila iz zapora, da sva se lahko s Francko pobotala še pravočasno.

Nekoč me je poslala učiteljica iz šole v bližnjo prodajalnico po črnila. Vesel sem bil, ker me je zadela ta čast, in hotel sem naročiti tudi hitro izvršiti. V prodajalnici sem nekaj časa čakal; zato sem hotel to zamudo nazaj grede nadomestiti. Ubral sem jo nazaj proti šoli, kolikor so me nesle noge. Pa — ojoj! Spotaknil sem se ob kamen, steklenica je zažvenketala, in cela ploha črnila mi je pljusnila v obraz. Črnilo se je razlilo, steklenica ubila, jaz pa sem sedel sredi teh razvalin. Premišljal sem, kaj naj storim. Najrajši bi jo bil popihal naravnost domov. Toda pri sebi nisem imel niti klobuka niti šolskih priprav. In tako bi ne bilo varno priti domov. Ni mi kazalo nič drugega kot iti v šolo. Bal sem se pa, kaj bo rekla gospa učiteljica. In sram me je bilo pred sošolci, ker sem se štel že med velike, pa sem tako grdo padel kot kak samosrajčnik. Ves v strahu sem prestopil šolski prag.

A tu me je zadelo nekaj, česar nisem pričakoval. Jaz sem se držal na jok, moji sošolci so se pa vsi naenkrat na ves glas zagrohotali. Pogledal sem učiteljico, kaj bo iz tega. A tudi ona se je smejala, smejala prav iz srca.

»Kaj si se šel v črnilo kopat? Ubogi siromak,« je izpregovorila prva ona. Zdaj mi je bilo šele jasno vse. V obraz mi je pljusnilo črnilo, jaz sem se pa kar z rokavom obrisal. V strahu se nisem niti spomnil, da se bom s tem še bolj namazal. Roke sem imel sicer tudi črne, a te sem lahko vtaknil vsaj v žep.

Pobit in zadovoljen obenem sem odšel v svojo klop; pričakoval sem namreč vse kaj hujega.

Gospa učiteljica se nam je zdela vedno jako resna. Mi smo rekli seveda, da je huda. Čudno se nam je zdelo, da je bila vedno črno opravljenjena. Pa zlato uro in verižico je imela, in jaz sem sklepal, da mora biti jako bogata.

Nekoč sem šel po hodniku mimo njene sobe, ki je bila ravno napol odprta. Jej, kako je bilo notri lepo! Kar obstal sem, začuden nad prelepo omaro z zrcalom, dolgim stolom — zofo — ki je bil prevlečen z zelenim

blagom in videti jako mehak. Tako lepo je bilo kot v cerkvi pred oltarjem, in rad bi bil pokukal skozi vrata; a v tem hipu sem zaslišal neki šum, ki me je prepodil.

Pozneje sem nekoč pri ključalnici gledal v sobo, a videl nisem ničesar.

Tri leta sem hodil doma v šolo, potem sem pa šel v mesto. Isto leto je odšla tudi gospa učiteljica od nas. Nisem je videl več, a spominjal sem se je čestokrat s hvaležnostjo. Navzlic temu, da sem prišel s kmetov v mestno šolo, sem tukaj vendar dobro napredoval, ker sem pri »strogi« učiteljici dobil trdno podlago. Videč, da nič ne zaostajam za mestnimi učenci, sem dobil pogum, da sem z lahkoto premagoval vse težave.

Prvega učitelja v mestu smo v kratkem izgubili. Odšel je na drugo šolo. Zato mi ni ostalo drugega v spominu kot to, da nas je s svojim lepim pripovedovanjem kar pričaral na klopi in da je znal jako lepo igrati in peti.

Novega gospoda učitelja pa smo se prvi hip kar prestrašili. Bil je take postave, kakor kak orjak iz devete dežele, pa brke je imel, dolge in košate kot kak Turčin in gledal je tudi precej hudo. — Toda že prvo uro smo spoznali, da nas je njegova vnanjost varala. Spravil nas je hitro v dobro voljo, ker je vedno kaj takega povedal, da smo se morali smejeti. Moj sošolec je bil na primer nekaj vprašan, a siromak se je tako bal novega učitelja, da so se mu hlačice kar vidno tresle. Tudi učitelj je to opazil in mu smehljaje rekel: »Nič se ne boj, saj nisem tako hud, kot je bil Kara Mustafa, čeravno imam še večje brke, kakor jih je imel ta muštar!« Pa smo se zasmeli, in z nami se je smejal tudi učitelj. Hipoma pa je bil njegov obraz zopet resen — znamenje, da je konec šale. To je bilo nekaj čudnega pri njem: znal je biti šaljev, a v hipu spet resen, in po tem smo se tudi mi nehote ravnali. Njemu ni bilo treba nič opominjati, vse je šlo samo prav. Celo lenuhi so se pri njem izpreobračali v dobre učence, ker je imel za vsakega izpodbudno besedo, če je kazal količkaj dobre volje.

Naš gospod učitelj je bil velik hribolazec. Vse višje vrhove naših gorá je že obiskal in prehodil vse slovenske dežele. Jako smo se čudili, ko je semtertja koga vprašal, kje je doma, pa mu je naštel znamenitosti njegovega rojstnega kraja in vedel za vsako staro razvalino, za vsako najmanjšo vodico in vasico. Tudi meni je povedal, da so se za Francozov potikali po moji ožji domovini vojaški beguni, zvani rokovnjači, kar me je zanimalo in sem pozneje doma izpraševal stare ljudi natančneje o tem.

Spomladi in poleti smo šli popoldne večkrat na izlet v okolico mesta, najrajši pa na kak hribček. Spotoma in na mestu smo se seveda kaj učili, bodisi zemljepisa ali rastlinstva, pa tudi zgodovine, sploh na kar je gospod učitelj navedel pogovor. Ti izleti so mi še danes živo v spominu. Na njih smo se igraje učili. Šli smo na primer na staro mestno ozidje, ki je bilo takrat že skoro popolnoma razdejavano in pokrito čezinčez z ruševino, kjer smo najprej začeli s kako igro. Kraj je bil za to kot nalašč; skrivali smo se za nasip, izkušali drug drugega presenetiti in ga izvleči na svojo stran ali smo pa na širokem nasipu skakali kozla. Ko smo bili dovolj utrujeni,

smo pa posedli po nasipu, in začela se je po kratkem odmoru šola.

Govorili smo o pomenu tega nasipa v davnih časih. Takrat je bilo na tem mestu močno obzidje, ki je varovalo mesto pred sovražniki. Slišali smo o divjih Hunih in njihovem kralju Atili, o Rimljanih in drugih sovražnikih, ki so se na tem mestu trudili, da bi udrli v mesto in si priborili bogat plen.

»In glejte, kako je dandanes,« je končal gospod učitelj. »Ni se nam več treba bati navalov divjih narodov, zakaj vsa tista ljudstva, ki niso hotela sprejeti omike, so izginila z zemeljskega površja. Le molčeči spomeniki nam še govore o burnih časih preteklosti. Danes se nam ni treba nikogar bati. Omika je naredila iz trdega, sirovega prirodnega človeka omikano bitje, ki ne ljubi samo samega sebe, ampak vsakega zemljana. In čim višjo stopnjo omike bodo dosegli narodi, tem manj bo prepиров in sovraštva med posamezniki, pa tudi med narodi in državami. Zato mora vsak že mlad skrbeti, da bo kdaj s svojo omiko delal čast svojemu narodu.«

Tako je govoril gospod učitelj. Kadar je govoril o ljubezni do domovine in naroda, so mu žarele oči v svetem sijaju, a nam so trepetala srca, ko smo videli pred sabo moža, orjaškega po telesu, a še večjega po duši in ljubezni do vsega pravega in dobrega.

Samo en takih izletov mi je ostal v žalostnem spominu.

Bili smo na gradu in se učili zemljepisa. Sedeli smo v bregu, vsak s svojim zemljevidom v roki. V sredi med nami je bil gospod učitelj. Ne vem, kaj me je zmotilo tisti dan, da sem začel spredaj sedečemu sošolcu nagajati. Menda sem mu vtikal bilke za ovratnik. Trda trava pa je tovariša najbrž zbodla v vrat, ker se je nenadoma zganil in nekaj zagodrnjal. V tem hipu se ozre gospod učitelj. Videl je, da sem odmaknil roko od tovariševega vratu.

»Če se misliš igrati, pa pojdi rajši domov,« reče resno gospod učitelj. Nisem vedel, ali je to opomin ali že ukaz in nisem se ganil.

»Le pojdi!«

Vzel sem knjige, pozdravil in odšel. A bilo mi je tako tesno pri srcu, da bi se bil kmalu razjokal. Hudo mi je bilo, ker sem razžalil dobrega gospoda učitelja, a tudi poslušal bi bil rad, ker me je zemljepis jako veselil.

Krenil sem po bregu vstran in se za grmom ozrl. Videl sem svoje tovariše, ki so bili vsi zaverovani v zemljevide. Razložil sem še tudi besede gospoda učitelja. Tedaj mi je prišlo na misel, da bi se skril v grmu in tam poslušal. Vzel sem v roke zemljevid in napenjal ušesa. Res sem čul skoro vsako besedo. Govorili so ravno o močvirju blizu mesta in o starodavnih naselbinah v tem kraju, o stavbah na kolih. Oh, to me je zanimalo. Skoro bi bil zlezal iz grma, da bi bolj slišal, a sem se bal.

Pouk se je končal. Tovariši so odšli z gospodom učiteljem skupaj do mesta, jaz sem pa počakal v svojem skrivališču toliko časa, da so mi vsi izginili izpred oči. Potem sem pa krenil po najbližji poti na stanovanje.

Nekaj dni nato sem bil v šoli vprašan zemljepis. Znal sem prav dobro in povedal sem vse, kar smo se učili na onem izletu. To se je zdelo učitelju čudno; zato me vpraša: »Kje si vse to zvedel? Saj te ni bilo pri pouku.« Povedal sem, da sem iz dalje poslušal in si zapomnil. — Tedaj sem bral učitelju na obrazu, da mu je vkljub moji nerodnosti hudo, ker me je spodil od pouka.

Od takrat nisem več motil pouka, in z učiteljem sva ostala najboljša prijatelja.

Ej, lepi časi so bili to. Kadar se snideva s kakim sošolcem, vselej nanesemo pogovor na ta leta.

Pozneje smo se razšli na vse strani. Nekateri so nadaljevali ljudsko šolo, drugi smo se pa po dovršenem četrtem razredu razkropili po gimnazijah in realkah.

Kadar me je pozneje srečal gospod učitelj, me je vselej vprašal, kako je v latinski šoli. In bil sem ves srečen, ko sem lahko odgovoril, da ni hudega.

A nisva se dolgo srečavala. V njegovem razredu se je že prihodnje leto razširila nalezljiva bolezen, ki se je lotila tudi njega. V kratkem času ji je podlegel, in jokajočih src smo ga spremili na zadnji poti. Vsi, ki smo bili prejšnje leto še njegovi učenci, smo se zbrali pred hišo, kjer je umrl, in vsem je bilo pri srcu, kot bi bili izgubili drugega očeta.

Tak je bil naš dobri gospod učitelj. Blag po srcu in velik po duši, zato ostane vsem, ki smo ga poznali, v neizbrisnem spominu.

Ptičice pojejo . . .

*Ptičice pojejo,
vzdramljen je gaj;
ali zdaj pride moj
bratec nazaj? —
Saj le predolgo se
v boju mudi,
zanj se mi srčece
drobno boji. —
Krogla zadene ga
lahko v srce,
zanj bi točila
grenke solzé.
Zmago oznanite,
gromom zabranite,
da bi še dalje
pretresali dom,
vrli junaki vi:
bratec se vrne mi,
cesar se vzveseli:
ah, kako srečna bom,
srečen ves ljubi dom!*

Andrej Rapè.